

Милица Стојиљковић

НАЈДАНОВ ПРЕОБРАЖАЈ ИЛИТИ ВЕРУЈЕШ ЛИ У (О)ЗВЕЗДАНЕ МЕТАМОРФОЗЕ?

Стефан Тићми, *Кайуџи од маховине*,
Лајуна, Београд, 2020

Најновија књига младог а већ озвезданог приповедача Стефана Тићмија не може се омеђити одређеним жанром. Конкретизација изостаје због необичности нараторолошке матрице, структуре поглавља, инкорпорираних стиховних сегмената, авангардистичких колажних поступака. Ово је алегорични роман, роман за децу, фантастични роман, роман-бајка, дидактични роман, социјални роман, књига за одрасле и о одраслима. Управо оваквом жанровском хибридношћу, која омогућава да се књижевном делу приступа са различитих аспеката и перципира у складу са особеностима/интересовањима/добима рецепијената, роман *Кайуџи од маховине* несумњиво ће доживети судбину „класика”.

Кайуџи од маховине је комплексан и инвентиван роман у којем тематско-мотивски сичеи афирмишу светове ванвременске, неограничене и онеобичене. Понирујући кроз дубине написаног, досежу се небеске висине. Сањајући обичност, (по)стиже се необичност. Тежећи психологизацији, постајеш предмет (сопственог) проучавања. И то је оно што Тићмија издиже изван прегршт младих аутора које нам српска литерарна сцена нуди. Та, вешто сакривена, антитетична постављања ствари, нуде могућност да се аналогиче успоставе на разинама које сâм читалац осети.

Управо је и јунак романа тако конципиран – сања дубине а досеже висине. Те висине најпре су презентоване посредством обичних мердевина, дакле, реалним предметом, којима се главни јунак Најдан пење

како би дохватио стаклене звезде, да би касније аутор свог јунака узнео до метафоричких висина, уметнувши моменат уметности која се, и овде, показала сврсисходном и рехабилитацијском.

Мотив уметности која је у роману усредсређена на дрвену скулптуру намеће се као доминанта којом радња кулминира па Најдан, митолошки конципиран јунак, получовек-полужбуње, доживљава испочетка душевну метаморфозу, а касније и физичку. Експликације изостају, те само у назнакама, које су довољно евидентне, можемо пратити моћ коју уметност има у животима људи. Својеврсна ауторова концепција о Експерименту у којем се од дрвета праве људска обличја и у пределу срца уметају поруке, јер „и то је уметност, изгледа: кад осетиш да оно што је неко створио припада подједнако и теби, јер се у потпуности проналазиш и препознајеш”, Најдану помажу да се повеже са људима, док читаоцима нуди могућности за сагледавање и (само)психоанализу. Ово Тићмијево виђење уметности, које је, може заварати, једноставно уметнуто, то свакако није и томе би требало да се посвети пажња, али са упозорењем – *Само за оне који уметносној живе.*

Вративши се на почетак романа, када упознајемо главног јунака, видимо да су онеобичени догађаји који претходе његовом расту и развоју. Најдан је разапет између онога што постаје и што јесте и онога што би волео да буде. Најдан осећа, Најдан размишља, промишља, воли и мрзи. Најдан је свако од нас, посебно када смо огрнути шињелом необичног кроја, попут његовог са крошњама дрвета. Сви носимо бреме(на) на леђима, а најчешће онда када смо, попут главног јунака, несхваћени и другачији, када желимо да хватамо звезде, да досежемо висине, да владамо собом и будемо „своји”. Грање на леђима главног јунака, испреpletене, гранају су темама које окупирају Тићмија, али и обичног човека. Друштвена изопштавања и поремећена социјална структура, историјске занимљивости и вечита питања, симбиотично су прожете темама свакодневнице и људске (не)ангажованости, дегенерисаном културом, осудама и (пр)освешћењима, немирима и тескобама обичног човека. Речју, судбина свих неприлагођених, несврстаних, несвакидашњих.

Јунак је апоричан и неусмерен, готово увек представљен кроз опозитна стања (горе – доле, високо – ниско) предочена у мотивима звезда и сламе, насеља и планине, логора и барке, морских дубина и замаљских друмова. Једину утеху налази у природи јер му то окружење нуди спокој души, животиње и птице руку пријатељства. Његова мимикрија са природом говори о исконским човековим нагонима, па Тићми и кроз овакав каузалитет обрађује неисцрпну тему човекове повезаности са њом. Изабравши за њега капут баш од маховине, са гранама које га спутавају, створио је фантастични лик са људским особинама.

(Лајт)мотив о немерењу времена и чињеница да му је плашт од маховине за које се, са друге стране, у науци зна да су еволутивно најстарије данас рецентне биљке јесте оно што додатно усложњава оваквог бајковитог јунака. Тескобе које су му „израсле” на леђима носе терет времена, терет људске историје. Оппрост који на крају овај јунак упућује људима, приближава га обичнима и измешта из трансценденталних и фантастичних простора у земаљски, свакидашњи, поврх свега, људски.

Индикативно је да овим романом аутор нуди решење свим занесењацима, књигољупцима, фантазмама, другачијима. Сваки је пут бескрајно дугачак, трновит и разгранат, али се до небеских висина може попети. На животном путу Ти потпора могу бити супермоћи природе и уметности, као што су и његовог јунака Најдана преобразиле и помогле у (не)приликама са којима се суочава(м)о. Терети и недаће лакше се преброде уз некакву помоћ, а решавајући проблеме, доживљавамо трансформације личности. Најданове снове, тежње, nelaгоде и капут носимо сви на другачије начине, а свакоме „ново одело” пристаје само онда када нађемо прави крој.

Остаје нам да промишљамо над сопственим циљевима и колико смо вољни, истрајни и храбри да их остваримо. Ка томе нас изванредним стилско-синтаксичким каламбурима води Стефан Тићми и ова његова нимало наивна прича о јунаку који не верује у време, који јури ка звездама, којим покаткад влада мрак и ништавило, који чезне за љубављу и прихватањем, који контемплира над животом и који је налик нама.